nvm Susanna Grimm-Vikman
erityisasiantuntija Riina-Maria Leskelä

12.03.2021

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Asia: HE 17/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2021 lisätalousarvioksi

Työttömyysturvan muutosehdotukset

Vuoden 2021 ensimmäiseen lisätalousarvioon ehdotetaan momentille 33.20.50 lisättäväksi 6,0 milj. euroa ja momentille 33.20.52 lisättäväksi 7,0 milj. euroa työttömyysturvan suojaosan korottamisen jatkamiseksi 30.6.2021 saakka**.** Työttömyysturvassa otettiin käyttöön 300 euron suojaosa 1.1.2014. Tämän ylittävät tulot vähentävät työttömyysturvaa 50 %:lla. Työttömyysturvan suojaosaa on väliaikaisesti korotettu 500 euroon ajalle 1.6.2020-31.3.2021 osana covid-19 viruksesta aiheutuvien poikkeusolojen haittojen lievittämistä.

Lisäksi ehdotetaan momentille 33.20.52 lisättäväksi 48 milj. euroa johtuen siitä, että yrittäjien väliaikaista oikeutta työmarkkinatukeen jatketaan 30.6.2021 asti. Työmarkkinatukea on voitu maksaa väliaikaisesti päätoimisesti yrittäjänä työllistyneelle henkilölle, jonka päätoiminen työskentely yrityksessä on katsottu päättyneeksi ja päättymisen syynä on hyvin laajalle levinnyt vakava tartuntatauti. Päätoimisen työskentelyn on voitu katsoa päättyneen, jos yritystoiminnasta saatava tulo on vähentynyt, ja tulon vähentyminen johtuisi hyvin laajalle levinneestä vakavasta tartuntataudista. Henkilön päätoiminen työskentely on voitu näissä tilanteissa katsoa päättyneeksi, vaikka yritystoimintaa ei lopetettaisi. Muutos on ollut voimassa 8.4.2020-31.3.2021.

Nuorten mielenterveyden tukeminen

Momentille 33.60.39 ehdotetaan lisättäväksi 17,5 milj. euroa nuorten mielenterveyden edistämiseen, mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisemiseen ja perustason hoitoon pääsyyn, sekä lasten, nuorten ja perheiden arjessa selviytymistä vahvistavien sosiaalihuollon palvelujen lisäresursointiin. Rahoitus esitetään myönnettäväksi mielenterveysoireisiin matalalla kynnyksellä tukea tarjoaviin, sote-integroituihin tai terveydenhuollon peruspalveluihin, sekä liikkuvaan ja jalkautuvaan työhön, jolla tavoitetaan mielenterveydellä ja päihteillä oireilevia ja palveluihin kiinnittymättömiä nuoria.

Rahoitus voidaan kunnan tai kuntayhtymän tarpeiden mukaan kohdentaa nuorten ikäluokassa siihen ryhmään, jonka tarpeet näyttäytyvät alueella suurimpina.

Koronan ja etäkoulun ja –opiskelun vaikutuksista palveluihin sekä nuorten mielenterveyteen on tehty useita seurantoja ja selvityksiä. Niiden mukaan epidemia ja etäkoulu ovat näkyneet ennen kaikkea lisääntyneenä polarisaationa hyvin ja heikommin pärjäävien lasten ja nuorten välillä. Hyvinvoivissa perheissä on pystytty tukemaan lasten ja nuorten koulunkäyntiä, harrastamista ja arkirytmiä. Niissä perheissä, joissa vanhemmilla on huolta taloudellisesta tilanteesta, jaksamisongelmia tai vanhemmuuteen vaikuttavia mielenterveys- tai päihdeongelmia, lapset ja nuoret ovat jääneet entistä enemmän yhteiskunnan palveluiden ja huolenpidon varaan. Tutkimusten mukaan etäkoulujakso keväällä 2020 lisäsi yksinäisyyden kokemuksia sekä nuorten omaa tunnetta siitä, että koronalla on pitkäaikaisia vaikutuksia omaan tulevaisuuteen. Nämä tuntemukset olivat huomattavasti yleisempiä heikommin toimeentulevien perheiden nuorilla. Nuorten yhteydenotot Kriisipuhelimeen ja Sekasin-chattiin lisääntyivät vuoden 2020 aikana 40 % verrattuna edelliseen vuoteen. Nuorisopsykiatrisen hoidon kuukausiseurannan tuloksista taas ilmenee, että nuorisopsykiatrian akuuttiosastoilla on ollut nuoria, joiden erikoissairaanhoitoon päätymisen taustalla on ollut etäopiskeluun liittyvä stressi ja tuen puute.

Julkinen palvelujärjestelmä ei ole pystynyt vastaamaan riittävällä tavalla nuorten kasvaneisiin mielenterveyden tuen tarpeisiin. Epidemia on päinvastoin heikentänyt avun ja tuen saantia esimerkiksi kuntien opiskeluhuoltopalveluissa keväästä 2020 lähtien, kun koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon henkilöstöä on siirretty koronan jäljitys- ja rokotustehtäviin. Myös muiden palvelujen väheneminen tai niiden tarjoaminen etäyhteyksin on todennäköisesti johtanut osalla nuorista ongelmien syvenemiseen ja pitkittymiseen. Palveluiden saannin arvioitiin vaikeutuneen erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden osalta. Esimerkiksi nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluita tarjoavilla nuorisoasemilla pääkaupunkiseudulla kävijämäärät kasvoivat selvästi ja palvelut ruuhkautuivat. Nuorten perustason mielenterveyspalvelujen saatavuudessa on ollut puutteita jo ennen koronaepidemiaa.

Etäopetuksen kielteiset vaikutukset lisääntyvät sitä enemmän, mitä vanhempia ikäluokkia tarkastellaan: peruskouluikäisistä 24% koki etäkoulun vaikutukset kielteisinä, lukiolaisista 39% ja ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoista 40-50%. Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden mielenterveyspalveluiden järjestämisvastuu on kuitenkin Ylioppilaiden Terveydenhoitosäätiöllä ja Kelalla, ja palvelut ovat keskimäärin paremmalla tasolla kuin yläasteikäisillä, toisen asteen opiskelijoilla tai työn tai koulutuksen ulkopuolella olevilla nuorilla.